

KLASİK DÖNEM BESTECİSİ W.A. MOZART'IN YAŞAMI, MÜZİK ANLAYIŞI VE KLARNET ESERLERİ

ANIL ÇELİK*

Öz

Bu makalede; klasik dönemin tarihsel gelişimi, müzik biçimleri ve dönemi hazırlayan akımların müziğe olan etkisi üzerinde durulmuştur. 18. yüzyıl klasik müziğinin verimli ve tanınmış bestecilerinden, Mozart'ın yaşamı ele alınmıştır. Klarnet eserleri ve klasik müziğe yaptığı katkılar hakkındaki bilgilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik, Mozart, Klarnet, Besteci, Eser, Biçim, Akım, Tarih

THE LIFE OF THE COMPOSER AT THE CLASSICAL PERIOD, WOLFGANG AMADEUS MOZART, MUSIC APPRECIATION AND CLARINET WORKS

Abstract

In this article, historical improvements at classical period, music forms and movements are elaborated in order to show the effects of this period. It's about the life of Mozart, who is very well-known and productive musician in the eighteenth century. His helps for classical works and classical music written

Key Words: Classic, Mozart, Clarinet, Composer, Piece, Form, Movements, History

1-Giriş

Müzik sanatı çeşitli aşamalardan ve dönemlerden geçmiştir. Özellikle 18. yüzyılın ilk yarısından sonra diğer alanlardaki tüm gelişmeler gibi müzik sanatındaki değişimler de hızlanarak yol almıştır. 1750 yılında Johann Sebastian Bach'ın (1685 – 1750) ölümüyle başladığı kabul edilen klasik öncesi dönemle birlikte müzik tarihindeki en büyük gelişmeler ve yenilikler sahnedeki yerini almaya başlamıştır.

Klarnet tahta üfleme çalgılar ailesinin bir üyesidir. Klarnet için birçok eser yazılmıştır. Özellikle Mozart'ın çalgıya yaklaşımı ve ilgisi nedeniyle daha da gelişmiştir. Mozart, müzik tarihinde önemli bir yere sahip olmuştur.

220 yıldır Mozart hakkında birçok kitap yazılmıştır. Şu an bilinen ve ilerde kısmen de olsa zenginleşecek olan malzemeyi işlemek, olayları doğru ve gerçekçi değerlendirerek Mozart ve devrine saygılı ve yararlı olma düşüncesiyle bu makale oluşturulmaya karar verilmiştir.

* anil_clarinette@hotmail.com

1.Klasik Dönem

J. S. Bach'ın ölümü 1750'den, L. v. Beethoven'ın ölümü 1827'ye kadar geçen dönemi, müzik tarihçileri Klasik dönem olarak adlandırmaktadırlar. Klasik dönem sanatını özetle, dengeli ve sağlam bir yapı, netliğinin önem kazandığı, kuramcılığın esas alındığı orkestra ailesinin yapılandığı, senfonik yapıtların ortaya çıktığı, başta piyano olmak üzere çalgının, müziğin önemli bir yapı taşı olduğunun anlaşıldığı, çeşitli müzik biçimlerinin yalın bir anlatımla geniş halk kitlelerine seslendiği bir dönem olarak niteleyebiliriz.”¹

“Bu dönemde müzik, sarayın ve aristokratların tekelindeyken orta sınıfın müziğe olan ilgisi halk dinletilerini ön plana çıkarmaya başlamıştır.”²

Müzik artık soyluların ellerinden alınarak, saraylarda yapılan konserlerden, halk konserlerindeki geniş salonlara geçişi sağlanmıştır. Basit eşlikli ya da eşiksiz vokal parçalar halkın beğenisine sunulmuştur.

“Klasik dönemde, uzun cümleli, süslü ve çokça kontrapuntal yazıya dayalı Barok Çağ üslubu, yerini daha parlak, sade ve net bir sanata bırakmıştır. Bu üslup daha az dolgun fakat daha akıcıdır. Kontrapuntal yazının yerini alan homophone yazı (armoniye dayalı teknik), partilerden birinin daha belirgin olmasını gerektirmekteydi. Yedili akorlara bile az rastlanan bu dönem armonisi oldukça sadeydi.”³

Çalgı topluluklarına standart getirilerek çalgısal renkler daha fazla önemsenmeye başlanmıştır. “Çalgı yapımı, özellikle klavyeli çalgı yapımı 16. yüzyıldan bu yana ilk kez önemli bir sektör konumuna gelir. Buna koşut olarak nota yayıncılığı da gelişir. Basit eşlikli ya da eşiksiz vokal parçalar (genellikle romans ya da balad türünde) amatör halkalar için en gözde ürünlerdir. Opera, oratoryo ve diğer türlerden klavye için binlerce düzenleme yapılmaktadır.”⁴

Daha yalın bir dile yönelen besteciler eserlerini sergileme olanağı elde etmişlerdir. Bu olanakları iyi değerlendiren Joseph Haydn (1732 – 1809) ve Mozart'ın çabaları sonucunda Viyana'da ve diğer şehirlerin her köşesinde müzik duyulmaya başlamıştır. 1770 – 1830 yılları arasında Viyana Klasikleri olarak anılan Haydn, Mozart ve Ludwig van Beethoven (1770 – 1827) ile klasik dönem doruğa ulaşmıştır.

Klasik dönemi oluşturan akımlar Rokoko, Fırtına ve Gerilim, Mannheim Okulu, Aydınlanma ve Viyana Klasikleri olmuştur.

2.Klasik Dönemi Hazırlayan Akımlar

Rokoko akımı “Fransa'da XV. Louis (1715 – 1774) döneminde soyluların değer verdiği bir akımdır. Rokoko stilineki bir yapıtın hafif, zarif oldukça yapay, eğlenceli, zeki, kolay anlaşılır, hemen parlayan cilalı ve süslü nitelikleri vardır.”⁵

Mozart'ın ilk senfonileri de rokoko stiline olmuştur.

¹ İsmail Lütfü Erol, **Kılavuz Kitap**, Yurt Renkleri Yayınevi, Ankara,1998, 106.

² Anıl Çelik, **W.A.Mozart'ın KV.622 Klarnet Konçertosu ve KV.498 Trio'sunun İncelenmesi, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Eser Metni**, İstanbul 2011, 4.

³ Cavidan Selanik, **Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni**, Doruk Yayıncılık, Ankara,1996,130.

⁴ Fırat Kutluk, **Müziğin Tarihsel Evrimi**, Çivi Yazıları, İstanbul,1997,116.

⁵ Evin İlyasoğlu, **Zaman İçinde Müzik**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,1994,49.

Akımın en önemli bestecileri arasında Fransız besteci François Couperin (1668 – 1773), Fransız besteci Jean Philipp Rameau (1683 – 1764), Alman besteci Johann Christian Bach (1735 – 1782), İtalyan besteci Antonia Vivaldi (1678 – 1741) isimleri öne çıkmıştır.

“Fırtına ve gerilim akımı, Alman sanat tarihinde 1760 – 1780 yılları arasında ortaya çıkmış, 1770 yıllarında doruğa yükselerek klasik döneme yön veren akım olmuştur. Fransızların yapay süslemelerle işlenmiş rokocosuna bir tepki olarak doğmuştur. Akım adını Alman edebiyatında, Friedrich Maximillian Klinger’in (1752 – 1831) “Der Wirrwarr oder Sturm und Drang” adlı kitabından almıştır.”⁶

“1760, 1770’lerde ortaya çıkan Sturm und Drang (fırtına ve gerilim) akımı Alman edebiyat tarihinde özel bir yere sahiptir. Bu edebiyat akımının müzikteki karşılığı empfindsam stildir (duyarlı stil). Müzik cümlelerinin yoğun duygularla ağırlaştığı, süslülükten çok yalın ifadelerin kullanımını üslubun belirleyici özellikleri arasında sayılabilir. Genel olarak, Barok’un duyarlı anlatımı korunmuş ve karşıtlık öğesi sık sık kullanılmaya başlanmıştır. Ritimlerde, armonilerde, modülasyonlarda, kromatizm kullanımında, nüanslarda (gürlüklerde), tematik anlatım ve sesin yorumunda zıtlık ilkesi her zaman ön plandaydı. Amaç, dinleyiciyi bulunduğu yerde türlü heyecanlara, duygulara, şaşkınlıklara, acıya, arzulara, sevk etmektir.”⁷

Akımın bestecileri arasında Haydn, Christian Cannabich (1731 – 1757), Johann Stamitz (1715 – 1757) ve Karl Philipp Emanuel Bach (1714 – 1788) isimleri ön sıralarda yer almıştır. Akımı destekleyen bestecilerin yapıtlarında doğallık ve özgünlük temel olarak alınmıştır. Akımın müzikteki etkisi daha çok sahne yapıtlarında kendini göstermiştir.

Bu dönemdeki bestecilerden Haydn, Mozart, Beethoven müziğe büyük katkılar sağlayan Viyana Klasik Müzik Okulu’nu oluşturmuşlardır.

“Haydn’in yanı sıra, belki de ondan da üstün bir yeteneğe sahip olan genç Mozart, ustasıyla büyük dostluk kurmuştu. İki sanatçı birbirlerini karşılıklı olarak etkilemişler, Bach’ı beraberce yeniden bulmuşlardı. Mozart, sonat biçimi bakımından Haydn’nın sanatıyla eşdeğerlik göstermişse de, yaylı çalgılar dördlüsünün nasıl yazılacağını Haydn’dan öğrendiğini gizlememiştir. 1785’de ortaya çıkan *Altı Yaylı Dörtlü* ’yü büyük ustasına ithaf etmiştir, Mozart.”⁸

Geliştirilen en önemli çalgı formu sonat olurken, yaratılan en önemli biçim ise senfoni olmuştur.

3.Klasik Dönem Müzikal Formları

“Erken klasik dönemde sonat, üç bölümden oluşan bir çekirdek formdaydı. Haydn ve Mozart’a uzanan çizgide klasik sonat, dört bölümlü gelişkin form’unu kazanmış ve bu yeni yapıyla yaylılar dördlüsünün (kuartetin), daha da önemlisi, senfoninin temel biçimi durumuna gelmiştir.”⁹

“Bölümler çabuk-yavaş-çabuk temposundadır. İlk bölümde temayı oluşturan malzeme karşıt armonilerle sunulur. İkinci bölüm bir lied havasında olup aynı malzemeye yeni temalar

⁶ Anıl Çelik, a.g.e, 6.

⁷ İlke Boran-Kıvılcım Yıldız Şenürkmez, **Çoksesli Batı Müziği**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,2010,144.

⁸ Leyla Pamir, **Müzikte Geniş Soluklar**, Ada Yayınları, İstanbul,1989,26.

⁹ Ahmet Say, **Müzik Tarihi**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, İstanbul,2000,285.

eklenerek değişik yoğunluk kazanılır. Üçüncü, özetleme bölümü, birincinin yinelenmesidir ama bu kez temel bir armonik değişikliğe uğramıştır.”¹⁰

Senfonide üfleme çalgılar da kullanılarak bu çalgıların ses özelliklerinden yararlanılmıştır. Senfonik eserler orkestra için sonat formunda ve dört bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm hızlı, ikinci bölüm yavaş, üçüncü bölüm menuet ve son bölüm hızlı bir finalle sonlandırılmıştır. Haydn ile gelişmeye başlayan senfoni Mozart ve Beethoven ile doruğa ulaşmıştır.

Bu dönemdeki konçerto barok dönemin solo konçertosundan esinlenmiştir. Klasik dönemde, konçertonun solo kısımlarının uzunluğu artırılmış, orkestra tuttisinden sonra solistin girişi daha güçlü hale getirilmiştir. Böylelikle solist daha çok ön plana çıkartılmıştır.

Klasik konçerto, özellikle de solo üfleme çalgılar için olanlar, solistin orkestra ile olan ilişkisi açısından opera aryları ile açık bir benzerlik göstermiştir. Konçertonun bu önemli yükselişi orkestra ve orkestral müziğin gelişmesinin de önünü açmıştır.

Konçerto biçim bakımından sonatla aynı ve üç bölümden oluşmuştur. Birinci bölüm sonat allegrosu biçiminde olup, bu bölümde solo çalgının yaptığı kadans oldukça önemli olmuştur. “İkinci Bölüm: Daha az virtüözite vardır ve birinci bölüme oranla daha süslüdür. Genişletilmiş lied formu, birinci rondo tipi veya varyasyon tarzındadır. Andante bölümde kadans pek kullanılmaz. Final: Üçüncü bölüm tekrar hızlı tempodadır. Genellikle rondo formundadır. Klasik senfoninin son bölümüne benzer. Çoğunlukla kısa bir kadansı kapsar.”¹¹

Dönemin İtalya, Fransa, İngiltere ve Almanya gibi ülkeleri bir etkileşim içinde olmuştur. Bu etkileşim ister istemez müzikal gelişimin ortak yönlerinin oluşumunu perçinlemiştir. “Klasik dönem, operada Gluck’un devrimi, Haydn, Mozart ve genç Beethoven’ın müziğe sundukları yeni solukla tanınır. Orkestra ailesinin kurulduğu, senfonik eserlerin filizlendiği, piyanonun sesini duyurmaya başladığı, müzik yapısında dengenin, biçimin iyice sağlamlaştığı; sonatın kuartetin yalın bir anlatımla geniş halk kitlelerine seslendiği her zaman geçerli olan müziğin bestelendiği çağdır. Bu dönemde orkestrada her çalgının yeri belirlenmiş, buna uygun olarak solo, grup, kuartet, oda orkestrası ve büyük orkestralar için eserler yazılmıştır. Sonunda kuartet, sonat, konçerto, senfoni gibi çalgı müzikleri en üst noktaya yükseltilerek son şekilleri verilmiştir.”¹² İtalya’da Opera Buffa, Fransa’da Opéra Comique, İngiltere’de Ballad Opera, Almanya’da Singspiel adlarını alan operalar aynı isimler altında sahnelenmişse de genellikle aynı türe yönelmişlerdir.

4. Klasik Dönemde W.A. Mozart Rüzgârı

“Klasik dönemin önemli bestecilerinden biri olan Mozart bestelediği eserleri ve klasik müziğe getirdiği müzikal yeniliklerle müzik tarihindeki yerini almıştır. 626 eserini, 36 yıllık kısa ömrüne sığdırabilmiştir. Mozart’tan sonra gelen pek çok önemli besteci ve müzisyen onun eserlerine karşı duydukları coşkuyu gizlemekten kaçınmamışlardır. Yarattığı müziği ile her kesimden dinleyiciye ulaşabilmiştir.”¹³

¹⁰ Evin İlyasoğlu, **Zaman İçinde Müzik**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,1994,52.

¹¹ Emel Çelebioğlu, **Evrensel Müziğe Giriş**, Üçdal Neşriyat, İstanbul,1986, 43.

¹² Mehmet Kaygısız, **Müzik Tarihi**, Kaynak Yayınları, İstanbul,2004,162.

¹³ Anıl Çelik, a.g.e,11.

A- Yaşamı

27 Ocak 1756 günü Avusturya'nın Salzburg şehrinde dünyaya gelmiştir. Babası Leopold Mozart (1719 – 1787), annesi ise Anna Maria'dır (1720 – 1778). 28 Ocak 1756 günü St. Ruperts Katedrali'nde vaftiz edilen bebeğe "Johannes Chrysostomos Wolfgangus Theophilus" adı verilmiştir. İlerde ise "Wolfgang Amadeus Mozart" olarak anılmıştır.

"Evde sık sık arkadaşlarıyla bir araya gelerek müzik yapan Leopold Mozart, 1757'de kızının müzik eğitimine başlaması gerektiğini düşünmüş, Nannerl da klavsen çalmaya başlamıştı. Böylece bebek Wolfgang, yalnızca babası ve arkadaşları çalarken değil, ablası çalışırken de müzik duyuyordu."¹⁴

5 yaşındaki Mozart, müzikseverleri şaşkınlığa düşürecek, kendisi için gurur kaynağı olacak klavsen için iki kısa parçayı besteleyerek müzik tarihindeki yerini almıştır. Mozart 1 Ekim 1762 tarihinde halk önüne çıkarak ilk konserini Linz şehrinde gerçekleştirmiştir.

18 Kasım 1763 tarihinde Paris kentine gelmiştir. "Paris'te bulunduğu dönemde, Wolfgang'ın yaşamındaki en önemli olaylardan biri, dört yapıtının bu kentte basılmasıydı. Günümüzde Köchel Dizini'nde, KV 6, 7, 8, 9 olarak numaralanan piyano ve keman için sonatlar, büyük olasılıkla Salzburg'da bestelenmeye başlanmış, yol boyunca tamamlamıştı. Eserlerin ilk ikisi Op.1 olarak basılmış ve Fransa Kralı'nın kızı Prenses Victoire'a adanmıştır."¹⁵

Londra'da ilk halk konserini 5 Haziran 1764 tarihinde gerçekleştirmiştir.

"12 Mart 1767 günü, Wolfgang'ın ilk sahne yapıtı olarak adlandırılacak KV 35, *Die Schuldigkeit des ersten Gebots (İlk Emrin Günahı)* adlı oratoryo seslendirildi."¹⁶

"27 Kasım 1769 tarihinde başpiskoposluk Saray Orkestrası başkemancılığına getirilmesi, 12 yaşındaki bir çocuk için oldukça onur verici bir olay olmuştur. Bu yaşında bestelediği yapıt sayısı elliyi aşmıştır."¹⁷

9 Ekim 1770 tarihinde zorlu bir sınavdan sonra Bologna'daki "Accademia Filarmonica" ya kabul edilmiştir. Bu kurumdan alınan diploma 14 yaşında ve bestecilik kariyerinin başında olan genç bir delikanlı için çok önemli olmuştur.

Salzburg başpiskoposunun ölümünden sonra yeni başpiskopos Kont Hyerongmus Colloredo tarafından 1772 yılının Ağustos ayında saraya müzikten sorumlu başkemancı olarak atanmıştır. "*Lucio Silla'nın* prömiyeri 26 Aralık'da yapılmıştı."¹⁸

"Henüz 20 yaşına bile basmamışken Mozart, Avrupa saraylarında moda olan tarza uygun birçok müzik parçası yazmıştı. Büyük bir ustalıkla beste yapıyordu; zaten çağdaşları arasında harika çocuk olarak ün kazanmış olmasının nedeni, tam da bu beceriye sahip olmasıydı."¹⁹

¹⁴ Aydın Büke, **Mozart**, Dünya Kitapları, İstanbul,2006,23.

¹⁵ Aydın Büke, **Mozart**, Dünya Kitapları, İstanbul,2006,40.

¹⁶ Aydın Büke, **Mozart**, Dünya Kitapları, İstanbul,2006,54.

¹⁷ Anıl Çelik, a.g.e,12.

¹⁸ Maria Publig, **Mozart**, Can Yayınları, İstanbul,2004,124.

¹⁹ Norbert Elias, **Mozart- Bir Dâhinin Sosyolojisi Üzerine**, Kabalıcı Yayınevi, İstanbul,200,73.

1777 yılının Ocak ayına gelindiğinde bestecinin 300 kadar bestesi olmuştur. Yaşamı boyunca yaptığı bestelerin yarısını bu süre içerisinde yapmıştır.

“Mozart kazandığı başarıdan dolayı mutluydu ancak annesinin giderek ciddileşen sağlık sorunları keyfini kaçırıyordu.”²⁰ Nitekim 3 Temmuz 1778 günü Anna Maria Mozart’ın 58 yaşında iken yaşama gözlerini yumması nedeniyle sarsılmıştır.

Aylardır beyninde oluşturduğu yeni bir opera besteleme isteği giderek olgunlaşmıştır. Bu opera günümüzde de sıklıkla seslendirilen yapıtların başında gelen *Figaro’nun Düğünü*’nden başkası değildi. “Mayıs 1786’da bestecinin en değerli sahne eserlerinden biri olan *Le Nozze di Figaro (Figaro’nun Düğünü)* adlı komik opera Viyana’da sahnelenmiş, ancak Paisiello, Sarti ve Cimarosa gibi İtalyan bestecilerin koşullandırdığı alışılmış beğeniler ve kıskanç opera şarkıcılarının kasıtlı olarak partilerini ruhsuz şekilde seslendirmesi sonucu, eser beklenen ilgiyi görmemiştir. Oysa *Figaro’nun Düğünü* kısa bir sonra Prag’da sahnelenmiş ve olağanüstü başarı kazanmıştır.”²¹

8 Ocak 1787’de Viyana’dan ayrılarak Prag’a gitmek üzere yola çıkmıştır. Bu yolculuğa en yakın arkadaşı klarnetçi Paul Anton Stadler (1753-1812) de eşlik etmiştir. Şehirde *Figaro’nun Düğünü* operasından bölümler çalınıp, melodilerinden uyarlanmış parçalarla dans edilmesi onu onurlandırmıştır.

“29 Ekim 1787’de Prag Devlet Tiyatrosu’nda ilk kez sergilenen *Don Giovanni* Operası’nı Mozart kendisi yönetmiştir. Opera bir uvertür, iki bölüm ve bir epilogtan oluşur.”²²

II. Joseph tarafından Viyana sarayına saray bestecisi olarak ataması 7 Aralık 1787 günü yapılmıştır. Uzun süredir beklediği olay gerçekleşmiştir.

1791 yılının Mayıs ayında Katedral orkestrasının şefliği Viyana Sarayı tarafından kendisine verilmiştir. *Sihirli Flüt*, *Titus’un Merhameti* ve *Requiem* gibi önemli eserlerini tamamlayabilmek için önünde ancak beş ay gibi kısa bir zaman kalmıştır.

“Günümüzde bazı çevrelerce *Sihirli Flüt* söz konusu olduğunda, eserin yalnızca masonik yönü ön plana çıkarılarak müziğin güzelliğinden fazla bahsedilemez ama konusu ve çıkış noktası ne olursa olsun, *Sihirli Flüt* Mozart’ın en başarılı ve en çok sahnelenen eserlerinin başında gelir. 30 Eylül 1791 günü ilk kez Schikaneder’in tiyatrosunda büyük bir başarıyla sahnelenen *Sihirli Flüt* (KV 620, *Die Zauberflöte*), ilk temsilin ardından hemen hemen her gece tümüyle dolu salona oynamaya başladı.”²³

Bu büyük operasının hemen ardından yakın dostu olan Stadler için bestelediği *Klarnet Konçertosu*’nun (KV 622) orkestrasyonunu bitirmek için de uğraş vermiştir. Diğer bir uğraşı ise aldığı sipariş üzerindeki çalışması olmuştur. Bu çalışmasının adı *Requiem*’dir. “*Requiem*’in büyük bir bölümünü Mozart kendi tamamlamış (lacerimosa dahil) bir bölümünü de eskiz halinde öğrencisine bırakmış, arkası için de ona düşüncelerini aktarmıştır. Süßmayer, Mozart’a çok bağlı, yetenekli bir öğrenciydi. Yapıtı tamamlaya çalışırken

²⁰ Aydın Büke, **Mozart**, Dünya Kitapları, İstanbul,2006,151.

²¹ Ahmet Say, **Mozart**, Evrensel Basım Yayın, İstanbul,2007,18.

²² Leyla Pamir, **Müzik ve Edebiyat**, Varlık Yayınları, İstanbul,1996,14.

²³ Aydın Büke, **İki Dahi Üç Opera**, Boyut Yayınları, İstanbul,2005,304.

kendini ikinci plana atmış, hatta kendi eklediği parçalarda bile hocasına bağlı kalarak yapıtın başındaki kimi temaları yinelemekle yetinmiştir.”²⁴

“Mozart’ın hastalığı kasım ayı sonlarına doğru daha çok belirginleşmeye başlamıştır. Salzburg’da 1756’da başlayan yaşam yolculuğu Viyana’nın St. Marxer mezarlığında 5 Aralık 1791 tarihinde sona ermiştir.”²⁵

B- Müzik Anlayışı ve Müziğinin Özellikleri

18. yüzyılda müzik alanındaki büyük değişimler çağa damgasını vurmaya başlamıştır. Klasik dönemden önceki barok dönemin geleneği olan süslü ayrıntılarla dolu olan müziğin yerine, yeni bir anlayışa doğru yoğunlaşma çabaları giderek artmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda yeni bir müzik çeşidi klasik çağa damgasını vurmaya yönelmiştir.

Mozart, müziğinin gelişmesinin yanı sıra kendine özgü bir müzik anlayışını ortaya koyma olanağı yakalamıştır. “Mozart, sonat formu’nu, sonat, senfoni, yaylı çalgılar dördlüsü ve konçertolarda, eşsiz güzellikteki ezgiler içinde uygulamış ve klasik piyano konçertosunu ilk kez büyük bir parlaklığa ulaştırmıştır.”²⁶ Mozart, Viyana ve Mannheim okullarının uyguladığı çalgı müziği tekniğinin özelliklerini sentez yapıp, bunları kendi müziğinde benimsetebilmiştir.

“Evrensel değerleri savunmuş ve bunları müziğine yansıtmıştır. Kadını, sıradan insanı ve acıyı işlemiş, soylularla zaman zaman alay etmiş, dünyaya (bütün kötü yaşam çizgisine rağmen) iyimser bakmıştır. Hüznünü notaların derinliklerine gömmüştür.”²⁷

Bütün eserlerinde kendisini ulusal kavram içinde sınırlamadan Alman, İtalyan, Fransız müziği ve kültüründen etkilenmiş böylece evrensel bir bütünlüğe ulaşmıştır.

“Mozart, Klasik kalıbın öz ve biçim dengesini özenle korur. Fransız Rokoko akımının zarif, güleç ve süslü anlatımını; Mannheim Orkestrası’nın dengeli çalgı birleşimini, İtalyan şan geleneğindeki güzel şarkı söyleme (bel canto) anlayışını, Alman edebiyatından esinli Fırtına ve Gerilim akımının içedönük karamsarlığını, Bach ve Handel’in Barok birikimi ile birleştirmiş ve bütün bunların üstüne kendi dehasını eklemiştir.”²⁸

Çocukluğundan itibaren Avrupa’nın önemli müzik merkezlerini gezerek buralarda kurmuş olduğu dostluklarla müzik bilgisini geliştirmiştir.

“Ancak Mozart, tanınmış teknikler ve yollardan geçmesine karşın, yeni ve zengin bir anlatım tarzı kullanmıştır. Bu anlatım gücünün yansıdığı senfonilerinde Haydn’a has sağlamlık ve ince bir işçilik göze çarpar. Eserlerinde yenilik ve teknik kusursuzlukla birleşen fantezi, geleceğin büyük romantiklerinin üslubunu hazırlaması bakımından önemlidir.”²⁹

Farklı melodileri ortaya çıkararak, müzik formlarını işleyerek sunduğu yapıtlar dönemin en güzel örnekleri arasında olmuştur.

²⁴ Nadir Nadi, **Dostum Mozart**, Çağdaş Yayınları, İstanbul,1998,219.

²⁵ Anıl Çelik, a.g.e,16.

²⁶ Leyla Pamir, **Müzikte Geniş Soluklar**, Ada Yayınları, İstanbul,1989,30.

²⁷ Mehmet Kaygısız, **Müzik Tarihi**, Kaynak Yayınları, İstanbul,2004,172.

²⁸ Evin İlyasoğlu, **Zaman İçinde Müzik**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,1994,66

²⁹ Cavidan Selanik, **Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni**, Doruk Yayıncılık, Ankara,1996,142.

“Haydn ile birlikte büyük senfoni biçimini yerleştirir. Opera dünyasına yeni kapılar açar. Kuvartet ve konçerto dağarcığını klasikleştirir ve gelenekselleştirir. Operalarıyla, opera tarihinde yeni bir dönem açar.”³⁰

Piyanoyu bir orkestra çalgısı düzeyine getirerek müzikte yenilik yapmıştır. Senfonilerinde Haydn ve J. Ch. Bach’ın etkileri görülmekle birlikte büyük senfoni biçimini yerleştirerek yeniliklerin önünü açarak yaylı çalgılar dördlüsü ve konçerto dağarcığını gelenekselleştirmiştir. Bunun yanı sıra üfleme çalgılar için de oda müziği yapıtları yazmıştır.

Mozart ilk senfonisini 1764 yılında 8 yaşında iken son senfonisini ise 1788 yılında 33 yaşında bestelemiştir. “Senfonilerinde Haydn ve Christian Bach’ın, diğer çalgısal eserlerinde Avusturya halk dans ve melodilerinin etkileri gözükür.”³¹

“Senfonileri, bestecinin tüm yaşamı boyunca yarattığı başyapıtlardır. Gençlik yapıtlarında İtalyan etkisi belirgindir; ancak yaşamının son on yılında bestelediği senfoniler, bölümlerin özgürlüğünü, melodik buluşçuluktaki gelişimi, ayrıntıların özenle işlenmesini, orkestrasyonda üfleme çalgıların önem kazanmasını ve yapıtın tüm bölümlerindeki canlı, dinamik bir orkestral deyişi sergiler.”³²

Mozart ilk konçertosunu 1773 yılında 17 yaşında iken yazmıştır. 1784 yılına gelinceye kadar hiç konçerto yazmamıştır.

“Mozart, konçerto formunu tarihsel önem kazanacak kadar geliştirmiştir: Solo çalgı ile orkestra arasındaki diyalogun estetik değerini ilk belirleyen C.P. Emmanuel Bach olmuş, Mozart da özellikle piyano konçertolarının orkestral deyişini zenginleştirerek işlemiş ve orkestranın etkinliğine egemen olmuştur.”³³

“Keman ve viyola için konçertant senfoni ile flüt-obua-korno-fagot için konçertant senfonisi önemli orkestra yapıtlarıdır.”³⁴ Konçertolarını kendi seslendirmek için yazarken, üfleme çalgılar için yazdıklarının çoğunu armağan etmek ya da gelir sağlayabilmek amacıyla yazmıştır.

Yaylı çalgılarına örnek olan “K. 168 – 173 eserleri, K. 155 – 160’dan farklı değildir ama genelde eserler arasında belirgin bir fark vardır. İtalyan, Milano dördlülerinin yerine Avusturya, Viyanalı dördlülerini yerini almıştır.”³⁵

“Bestecinin opera alanındaki yapıtları, İtalyan ve Alman operaları olarak iki gruba ayrılır. Yalnız dil olarak değil, stil olarak da ülkelere göre yazılmıştır. *Sihirli Flüt* ve *Saraydan Kız Kaçırma* onun Alman operalarıdır. Almanya’da ve Avusturya’daki dinleyicilere kendi dillerinde bir eğlence sunmak amacını gütmüştür.”³⁶

Mozart’ın operalarından *Figaro’nun Düğünü*, *Don Juan* gibi yapıtları komik opera biçimindedir. “Ciddi operalarında *Idomeneo* ve *Titus*’ta olduğu gibi yaratıcılığı kendini

³⁰ Evin İlyasoğlu, **Zaman İçinde Müzik**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,1994,66.

³¹ İsmail Lütfü Erol, **Neden Klasik Dönem ?**, Yurt Renkleri, Yayınevi, Ankara,2001,123.

³² Ahmet Say, **Müzik Tarihi**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, İstanbul,2000, 305.

³³ Ahmet Say, **Müzik Tarihi**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, İstanbul,2000,306.

³⁴ Ahmet Say, **Müzik Tarihi**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, İstanbul,2000,307.

³⁵ Alfred Einstein, **Mozart**, Newyork,1962,175.

³⁶ Evin İlyasoğlu, **Zaman İçinde Müzik**, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul,1994, 68.

gösterir. Ömrünün sonlarına doğru yazdığı *Don Juan* ve hele *Sihirli Flüt* operaları Alman romantik operasının örnekleridirler.”³⁷

Mozart’ın en büyük üç operasının konuları ile Fransız devriminin bildirgeleri arasında birebir örtüşme vardır. *Saraydan Kız Kaçırma* operasında özgürlüğü, *Figaro’nun Düğünü* operasında eşitliği ve son operası *Sihirli Flüt* de ise kardeşlik düşüncelerini işlemiştir.

“Mozart, hemen her yapıtını bir sipariş üstüne yazmış, ama hep ideal bir dinleyici kitlesi ve çok yetenekli bir yorumcu topluluğu düşlemiştir. Kafasının içine bir anda hücum eden müziksel düşünceleri bir çırpıda yazabilmesi, her an, her ortamda, gürültülü, kalabalık demeden besteleme sürecine girebilmesi, sanki kısacık ömrüne pek çok şey sığdırma kaygısındadır.”³⁸

5. Mozart’ın Klarinet Eserleri

“1750’lerde orkestraya alınan ve çalınması çok güç olarak kabul edilen klarineti Mannheim orkestrasına Johann Stamitz sokmuştu. O ve oğlu Carl Stamitz de (1746–1801) bu çalgı için konçertolar bestelemiştir.”³⁹

Bu tarihten sonra da Mozart klarineti oldukça sık kullanmaya başlamıştır. *Idomeneo*, *Girit Kralı* adlı operasından itibaren tüm operalarında klarinet yer almıştır.

Paris Senfonisi (KV 297) adlı eserinde ilk kez klarinet kullanmıştır. “Bu eserin ilk prömiyeri 12 Haziran 1778 tarihinde yapılmıştır. Eser iki flüt, iki obua, iki klarinet, iki fagot ve yaylı çalgılar için yazılmıştır.”⁴⁰

Mozart oda müziği eserlerinde klarnete yer vermiştir. *Piyano, obua, klarnet, korno ve fagot için beşli*, mi bemol majör (KV 452) adlı eserini 30 Mart 1784 yılında tamamlamıştır.

Klarnet ve yaylı çalgılar dördlüsü için beşli, la majör (KV 581) adlı eserinde klarnete de yer vermiştir. “Klarnet için yazdığı beşli ve yaylı dördlüsünü, 1789 Eylül’ünün sonuna doğru Viyana’da bestelemiştir. Mozart, Stadler Beşlisi ismini kendisi vermiştir (8 Nisan 1790).”⁴¹ Eseri arkadaşı Stadler’e armağan etmiştir.

“Sonsuz gibi kaynaktan akan ezgilerle, konçertant şekilde oda müziği unsurlarıyla işlenen klarinete öncelik tanıyan ama hiçbir zaman diğer çalgıları egemenliğine almasına izin verilmeyen Beşli, gerçek bir oda müziği havası taşır.”⁴² Bu eserinde klarinet, iki keman, viyola ve viyolonsel çalgılarını kullanmıştır.

Kegelstatt-Trio (KV 498) adlı eserinde klarinet, piyano ve viyola çalgılarını kullanmıştır. Eserin aslı Paris Konservatuarı’nın kitaplığında bulunmaktadır.

Klarnet konçertosu (KV 622) Stadler için bestelenmiştir. “Herhalde Mozart, Stadler’in ilk emeklilik konserine konçertoyu rahatlıkla yetiştirmek için esrarengiz bir ziyaretçinin ısmarladığı *Requiem*’i yarım bırakmayı göze almıştı.”⁴³

³⁷ İsmail Lütfü Erol, *Neden Klasik Müzik ?*, Yurt Renkleri, Yayınevi, Ankara, 2001, 123.

³⁸ Evin İlyasoğlu, *Zaman İçinde Müzik*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, 1994, 62.

³⁹ İrkin Aktüze, *Müziği Okumak*, Cilt-4, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2003, 1562.

⁴⁰ Anıl Çelik, a.g.e., 22.

⁴¹ Alfred Einstein, *Mozart*, Newyork, 1962, 194.

⁴² İrkin Aktüze, *Müziği Okumak*, Cilt-4, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2003, 1502.

⁴³ İrkin Aktüze, *Müziği Okumak*, Cilt-4, Pan Yayıncılık, İstanbul, 2003, 1563–1564.

“Klarnet Konçertosu la majör K. 622 tema ve armonik açıdan la majör piyano konçertosu K. 414 ve K. 488’e yakındır.”⁴⁴

Piyano konçertosu No. 23, la majör (KV 488) eserini 2 Mart 1786 yılında tamamlamıştır. “Mozart hakkında pek çok araştırma yayımlayan A. Tyson 1987’de, bestecinin bu konçertoya 1784’te başlayıp önce obuaları kullandığını; 1786’da klarinetleri alarak tamamladığını yazar.”⁴⁵

Piyano konçertosu No. 24, do minör (KV 491) eserinde obuanın yerine klarinetleri kullanmıştır. Eseri 24 Mart 1786 tarihinde tamamlamıştır.

Alman dansı, do majör (KV 567) adlı eseri 6 Aralık 1788 yılında Viyana’da altı Alman dansının sonuncusu olarak bestelemiştir. “Do Majör Dans, pikolo flüt, iki flüt, iki obua (ya da klarinet), iki fagot, iki korno, iki trompet (clarini), timpani, iki keman ve sürekli bas için yazılmıştır.”⁴⁶

Saraydan Kız Kaçırma (KV 384), operasına “1781 yılında Viyana’da başladı ve Mayıs 1782 de bitirdi. Prömiyeri 16 Temmuz 1782’de Viyana’da Burg Tiyatrosunda yapıldı.”⁴⁷

Kadınlar Böyle Yapar (KV 588) operasına “1789’un sonbaharında Viyana’da başlamış ve Ocak 1790’da tamamlamıştır. Prömiyeri Viyana’da Burg Tiyatrosunda 26 Ocak 1790’da yapılmıştır.”⁴⁸

Don Juan (KV 527), Sihirli Flüt (KV 620) operalarında klarinetlere yer vermiştir.

Titus’un Merhameti (KV 621) operasındaki solo klarinet partisini de yakın dostu Stadler için bestelemiştir. “Bu operada bassethorn ve basset klarinet önemli bir rol oynar.”⁴⁹

Üfleme çalgılar için senfoni konçertant, mi bemol majör (KV 297b) adlı eserini obua, klarinet, korno, fagot ve orkestra için bestelemiştir.

1781 - 1791 yılları arası Viyana döneminde, yapıtlarında klarineti orkestrada etkili bir biçimde kullanmaya devam etmiştir. Haffner ailesi için yazdığı re majör Haffner Senfonisi’nin (KV 385) ilk ve son bölümlerinde klarinete yer vermiştir.

Senfoni No.39, mi bemol majör (KV 543) adlı eserini 26 Haziran 1788 yılında klarinete de yer vererek bestelemiştir.

Senfoni No.40, sol minör (KV 550) adlı eserini 25 Temmuz 1788 yılında tamamlamıştır. Bu eserinde sonradan obua yerine klarinet kullanmıştır.

Viyana’da ünlü çalgı yapımcısı Theodor Lotz (1747 – 1792), Mozart zamanında bassethorn için yenilikler geliştirmiştir.

“Lotz ayrıca çalgı yapım metotlarını kullanarak, çalgıyı düzenledi. Bu sadece sesi geliştirmedir.”⁵⁰ Çalgıdan daha iyi bir ses çıkmasına olanak sağladı. Bassethorn sadece bir solo çalgı olarak değil, oda müziği, orkestra, opera ve mason müziğinde de rol almıştır.

⁴⁴ Charles Rosen *The Classical Style*, London,1970,260.

⁴⁵ İrkin Aktüze, *Müziği Okumak*, Cilt-4, 1551. Pan Yayıncılık, İstanbul,2003,

⁴⁶ İrkin Aktüze, *Müziği Okumak*, Cilt- 4,Pan Yayıncılık, İstanbul,2003,,1582.

⁴⁷ Konrad, *Mozart*, Clarendon Press, Oxford,1996,52-53.

⁴⁸ Konrad, *Mozart*, Clarendon Press, Oxford,1996,54-55.

⁴⁹ Newhill, *Basset Horn*, Rosewood,1986,63.

“1781 yılında da Mozart, Stadler kardeşlerden ilk kez duyduğu bassethorn’u da içeren iki klarinetli, dört kornolu, iki fagotlu ve kontrbaslı bir serenat (KV 370a) yazmış ve bunu uzman Roger Hellyer’e göre 4 Ağustos 1782’de nikâh töreninde Constanze’ye hediye etmişti.”⁵¹ Bu eserin ilk bölümünde tema klarnet ile başlayıp, sırayla bassethorn ve obualar ikinci temayı oluşturur. İkinci bölümünde sadece klarnet ve bassethorn kullanılmıştır. “Bu eser genellikle bugünlerde kontrbas yerine kontra fagot ile çalınmaktadır.”⁵²

“Stadler’in klarnetin ve bassethornun teknik açıdan geliştirilmesinde büyük emeği vardır. Bassethorna do diyez ve re diyez tuşu eklemiştir.”⁵³

“Wolfgang Amadeus Mozart (1756 – 1791) bassethorndan etkilenmiş ve ilham almış bestecilerdendir. Mozart onu “en sevdiği çalgı” olarak tanımlamıştır.”⁵⁴

Luci care, luci belle (KV 346) ve *Ecco quel fiero istante* (KV 436) adlı eserlerinde üç bassethorn sadece eşlik için kullanılmıştır.

“Muhtemelen 1782 veya 1783 yıllarında”⁵⁵ Viyana’da yazdığı (KV 410), adagio, fa majör adlı eserini iki bassethorn ve fagot için bestelemiştir. Aynı yıllarda bestelediği (KV 411), fa majör eserinde iki klarnet ve üç bassethorna yer vermiştir.

Se lontan, ben mio tu sei (KV 438) adlı eserini 1783 yılında Viyana’da bestelemiş ve iki klarnet ve bassethorn kullanmıştır. Bu eser diğer vokal eserlerden daha yavaş ve sürekli minöre bağlı yazıyı simgelemektedir.

“484e veya Fr. 178 X/B. fa majör de olan iki veya daha fazla bassethornlar için allegro ile isimlendirilmiş parçalı eser muhtemelen 1780’lerde Viyana’da bestelendi. Birinci bassethorn partisinden sadece 32 ölçü geriye kalmıştır.”⁵⁶

1783 yılında Viyana’da yazdığı *Mi lagnero tacendo* (KV 437) eserinde iki klarnet ve bassethorn, aynı yıl bestelediği *Due pupille amabili* (KV 439) adlı eserinde üç bassethornu eşlik için, *Piu non si trovano* (KV 549) adlı eserde “Muhtemelen 1788 yılının Temmuz ayında Viyana’da yazmıştır.”⁵⁷ Bu eserinde üç bassethorn, “*Maurerische Trauermusik* (Mason kader müziği) diğer adıyla *Mason Cenaze Müziği*, K. 477 veya 479a 17 Kasım 1785 yılında Viyana’da bestelendi.”⁵⁸ Bu eserinde iki obua, bir klarnet, üç bassethorn, bir kontrofagot, iki korno ve yaylı çalgılar, 1789 yılında Viyana’da bestelediği *Al desio di chi t’adora* (KV 577) adlı eserinde iki bassethorn, iki fagot, iki korno ve yaylı çalgıları, 1 Mayıs 1786 yılında sahnelenen *Figaro’nun Düğünü* (KV 492), operasında iki bassethorn kullanmıştır.

“Son bestesi olan *Requiem* (KV 626) adlı eserinde iki bassethorna yer vermiştir.”⁵⁹

⁵⁰ Newhill, *Basset Horn*, Rosewood,1986,12.

⁵¹ *İrkin Aktüze, Müziği Okumak, Cilt-4*, Pan Yayıncılık, İstanbul,2003,1562–1563.

⁵² Neal Zaslaw and William Cowderyed, *The Compleat Mozart: a Guide to the Musical*, 248.

⁵³ Franz Geigling, *Konzerte*, Germany,1977,VIII.

⁵⁴ Newhill, *Basset Horn*, Rosewood,1986,36.

⁵⁵ Neal Zaslaw and William Cowderyed, *The Compleat Mozart: a Guide to the Musical*, 247.

⁵⁶ Konrad, *Mozart*, Clarendon Press, Oxford,1996,204-205.

⁵⁷ Konrad, *Mozart*, Clarendon Press, Oxford,1996,40-41.

⁵⁸ Newhill, *Basset Horn*, Rosewood,1986,100.

⁵⁹ Anıl Çelik, a.g.e ,26.

Sonuç

Mozart ve eserleri incelendikçe, dünya müzik tarihindeki yeri her yönüyle bize ışık tutmaktadır. Klasik dönemin müzik tarihi akışındaki gelişimi ve klarnet için besteler yazmış Mozart'ın yaşamı ve müziğinin 18. Yüzyıldan günümüze kadar hiçbir şeyi kaybetmeden gelişini gözler önüne serdiğini bir kez daha gösterir.

Bestecinin eserleri gelecekte bu eserleri seslendirecek olan müzisyenlere yol gösterici olabileceği anlaşılmaktadır.

Klasik dönem bestecilerinden biri olan Mozart besteleri, düşünceleri, müziğe yaklaşımı ile günümüzde de önemini bir o kadar koruyan kişi olmuştur.

36 senelik bu kısa yaşam hikâyesine dolu dolu sığdırdığı besteleriyle, yaptıklarıyla bir insanın kısa zamanda neler başarabileceğini bize çok iyi anlatmaktadır.

KAYNAKLAR

- AKTÜZE, İrkin (2003), **Müziği Okumak**, Cilt- 4, Pan Yayıncılık, İstanbul.
- BORAN, İ.- ŞENÜRKMEZ, K.Y. (2010), **Çoksesli Batı Müziği**, Yapı kredi Yayınları, İstanbul.
- BÜKE, Aydın (2005), **İki Dahi Üç Opera**, Boyut Yayınları, İstanbul.
- BÜKE, Aydın (2006), **Mozart**, Dünya Kitapları, İstanbul.
- ÇELEBİOĞLU, Emel (1986), **Evrensel Müziğe Giriş**, Üçdal Neşriyat, İstanbul.
- ÇELİK, Anıl (2011), **W.A.Mozart'ın KV. 622 Klarnet Konçertosu ve KV. 498 Trio'sunun İncelenmesi**, Yayınlanmamış Sanatta Yeterlik Eser Metni
- EINSTEIN, Alfred (1962), **Mozart**, Oxford Üniverstiy, New York
- ELIAS, Norbert (2000), **Mozart - Bir Dâhinin Sosyolojisi Üzerine**, Almandan Çeviren: TÜKEL, Yeşim, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- EROL, İsmail Lütfü (1998), **Kılavuz Kitap**, Yurt Renkleri Yayınevi, Ankara.
- EROL, İsmail Lütfü (2001), **Neden Klasik Müzik ?**, Yurt Renkleri Yayınevi, Ankara.
- GIEGLING, Franz (1977), **Konzerte**, Germany
- İLYASOĞLU, Evin (1994), **Zaman İçinde Müzik**, Yapı kredi Yayınları, İstanbul.
- KAYGISIZ, Mehmet (2004), **Müzik Tarihi**, Kaynak Yayınları, İstanbul.
- KONRAD, (1996), **Mozart**, Clarendon Press, Oxford.
- KUTLUK, Fırat (1997), **Müziğin Tarihsel Evrimi**, Çivi Yazıları, İstanbul.
- NADİ, Nadir (1988), **Dostum Mozart**, Çağdaş Yayınları, İstanbul
- NEWHİLL, (1986), **Basset Horn**, Rosewood
- PAMİR, Leyla (1989), **Müzikte Geniş Soluklar**, Ada Yayınları, İstanbul.

- PAMİR, Leyla (1996), **Müzik ve Edebiyat**, Varlık Yayınları, İstanbul.
- PUBLİG, Maria (2004), **Mozart - Dehanın Gölgesinde**, Almancadan Çeviren: Özdemir, İlknur, Can Yayınları, İstanbul.
- ROSEN Charles (1970), **The Classical Style**, Faber and Faber, London
- SAY, Ahmet (2000), **Müzik Tarihi**, Müzik Ansiklopedisi Yayınları, Ankara.
- SAY, Ahmet (2007), **Mozart**, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.
- SELANİK, Cavidan (1996), **Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni**, Doruk Yayıncılık, Ankara.